

VASÁRNAPI MAGAZIN

Pataki
Ferenc:
APÁM

Elrontott
öröm

A PANORÁMA ÚJ SZEGED-KÖNYVÉRŐL

Régen nem jelent meg terjedelmesebb kiadvány Szegedről, érthető az az öröm és várakozás, amellyel az ember kézbeveszi a Panoráma által második kiadásban most közrebocsátott Szeged című városismertető könyvet. Első kiadása, ha emlékeztetem nem csal, a hatvanas évek elején jelent meg, azóta a Panoráma jobbra csak prospektust és leporellt adott ki Szegedről.

Itt van tehát az új könyv, 8300 példányban. Annyiban legalábbis új, hogy az első kiadáshoz képest változtattak, frissítettek képanyagán, s néhol a szövegbe is beszúrtak újabb adalékokat. Csak hogy már az első kiadásnak sem volt erénye a pontosság és a szép stílus — s bár közben az idegenforgalom növekedésével az idegenforgalmi propagandával szemben támasztott igényeink is méltán nagyobbak — a második kiadás talán még gyengébb az elsőnél is.

Az öröm tehát, amit az új könyv megjelenése keltett, belelapozgatva hamarosan lelohad.

Valóság. Az idegenforgalmi propaganda, mint minden üzleti jellegű propaganda — nevezünk csak bátran nevén a gyereket! — megköveteli a feltétlen őszinteséget. Természetesen nem állítom, hogy a kiadvány szerzői tudatosan másítják meg a valóságot; de a következmény szempontjából teljesen mindegy, hogy felületesség vagy más vezető félre az olvasót.

Képzeli csak el, hogy egy idegen végigtanulmányozza a Szeged-könyvet, s azután idelátogat a városba. Azt olvasta például, hogy a Hungária „...ma is a város egyik legszebb szállodája” (182. oldal). Itt tudja majd meg, hogy teljesen tönkrement, újat kell építeni rövidesen helyette. És azt is olvasta, hogy a Tisza nagyterme „...a város legszebb hangversenyterme” (146. oldal). Hát hány hangversenyt rem van egyáltalán a városban? Ha a Tisza szállót annak vesszük, akkor is éppen csak ez az egy!

Még több csalódás éri, ha a város iparáról adott tájékoztatást nézünk komolyan veszi, s keresi „az új gyári létesítmények” közül mondjuk a Szegedi Fészfőzőt vagy a vegyikombinátot. Mert sajna, ilyenek nincsenek Szegeden. És nincs Gőzfűrészi Vállalat sem, azután nem Szegeden, hanem Mohácsra épült fel az ország első farostlemezgőzára (83. oldal) s még lehetne sorolni a példákat.

Gyakran azt sem jól mondja, ami igaz. A szalámigyár szárítótornyának „vertikális hangszúlya — szerinte — a Tisza-part jellegét erőteljesen befolyásolja” (58. oldal). Csak hogy ez egyáltalán nem öröm. Az olajközpont néhány évvel ezelőtti tervpályázatán minden tervező azon igyekezett, hogy valahogyan elvegye ennek az ipari toronynak kellemtelenül hangszúlyos jellegét.

Nyilván el kellett volna sétálnia a szerkesztő ne vegye át az első kiadásból ezt a mondatot: „A művészi hatású templom tornya nem az épület tengelyében áll.” De bizony abban áll! Schellek Frigyes még egy kis tornyoskát tervezett a templom egyik oldalára, a könyvben idézett kedves kis történet azzal kapcsolatos.

Fényképek. Második kiadás lévén, nem szólnánk egy szót sem, ha a tíz évvel ezelőtti képek maradtak volna benne. De akad köztük szép számmal annál jóval régibb is, amit már az előző kiadásba sem lett volna ildomos betenni. Hej de rég volt már az például, amikor lovaskocsi baktatott a Dóm téren (165. oldal)! A képanyagot azonban felrészítették. Van új kép az egyetem központi épületéről a Dugonics téren, vízmedencével (92. oldal) és két lappal arrébb ugyanerről régi is, vízmedence nélkül, új kép az átrendezett Aradi vértanúk teréről (154. oldal) és a Hősök kapujáról régi (155. oldal).

A legbosszantóbbak talán a képaláírások. A légifelvétel alá odaírták, hogy *légifelvétel* (6. oldal), a szőlőfűrtés kép alá, hogy *szőlőfűrtők* (78. oldal), az Odesza lakónegyedet odesszainak nevezték (56. oldal), nyilván a szemközti oldalról elspórolt a beütést oda, mivel itt meg az *Alföld* utcában épülnek „*hatalmas*” új lakóházak, melyekből mellesleg három látszik, azok is csak négyemeletesek.

Stílus. Néha fáj olvasni a szöveget. Nyomban a bevezetőben: „De hívja, várja Szeged vendégeit, az érdeklődőket, nemcsak ünnepeken, hanem mindennap is, mert ez a város

nem szendereg, hanem él.” Ertem én hogy mit is akar mondani, na de így! Vagy egy másik hiba, mely ellen manapság már a Ludas Matyi is elővette pálcáját: „A széles utcákon ma emberek és járművek nagy forgalma *bonyolódik*.” (7. oldal).

Egy kis ellentmondás: A 10. oldal alján az olvasható, hogy „Az elmúlt évtizedekben olyan hosszasan tartó nyári aszályok is előfordultak...”, ezért az öntözéses gazdálkodás kiszélesítése nagy jelentőségű feladat.” A 11. oldal elején pedig „Ez a napfénybőség nagy kincse a vidék mezőgazdaságának”. Szóval az aszály rossz, a napfénybőség jó. Nincs ez a kettő mégis valamilyen összefüggésben egymással?

A hibákat nem módszeresen kerestem, sokkal több van belőlük a könyvben. Ezek csak úgy ugrottak a szemem elé, igaz majd ki is szúrták. Egy városismertető könyv szerzőgárdájától, szerkesztőjétől jogosan várja azt az olvasó, hogy jobban ismerje a várost, mint ő, hiszen írni bátorodott róla. Kár, hogy erre nem gondoltak, hogy a pontatlanságok, a slendriánságok százaival elrontották, tönkretették könyvük hitelét. Mert miért ne higgyem, hogy hasonlóan rosszak azok az adatok is, melyek a várostörténettel foglalkozó, meg a többi fejezetben találhatók? A könyvtárak, levéltárak anyagához a laikus még nehezebben fér hozzá, mint amit kint az utcán, a városban sétálva mindenki láthat csak éppen a könyv szerkesztői nem vettek észre.

Végül is úgy érzem az ember, kár volt ezért a 262 oldalért, nem tudta megvizsgálni sem a szép kötet, sem a kartográfia új Szeged-térképe.

Fehér Kálmán

Bernáth
Aurél

TEMETÉS ÉS BIZAKODÁS

Boriskát temettük.

Bocinak hívta mindenki kicsisége és szelídsege miatt. Alig üthette meg a 150 centimétert és egy közepes nagyságú férfi kinézetű karja alatt elcsúszhatott volna. Alakra gömbölyded, arca kerek, szeplős és édesen jószágos tekintetű volt. S mindehhez komoly foglalkozás tartozott: orvosi.

Utolsó kívánsága az volt, hogy édessék el, s régi héber dalokkal búcsúztassák. De mivel a zsidó egyházközség hamvasztás esetén nem vállalja a halott búcsúztatását, a család egy pesti református lelkész kért meg, hogy parentálja el a halottat.

Mire a ravatalozóhoz értem, már tömötten álltak a koporsó körül, s így kiszorultam a fedett előtérre. Itt is álldogáltak néhányan, így két kandeláber is, a bejárat két oldalán. Magas lánggal égtek, sőt lobogtak, mert a kora tavaszi szellő megadta a lángnyelveknek azokat a jellegzetesen kígyózó vonulatokat, melyekkel a rajzolóknak mindenkor szívesen ábrázolják őket.

E fényjáték, ezek a kifogyhatatlan lángkombinációk, alakzatok nagyon lekötöttek. Egy-egy szellőkésnél még valami meleg is áramlott felőlük fedetlen fejemre. Béla állt közvetlen melletttem, ő is dicsérte ezt a fölülről jövő áldást. Hűvös volt.

Béla egyébként régi felvidéki ismerős, sőt szegedi-végéről rokon. A háború után áttelepítettek Szlovákiából, mert magyar

érelmű volt, s azóta Pesten próbál megkapaszkodni. Hány éves lehet? Hatvannégy-hatvanöt? Mély ráncok ülnek az arcán, csak sötét szemek tanúskodnak töretlen erőről. Ha jól emlékszem egy ideig városbírája volt egy felvidéki magyar városnak, de még az önzönvíz előtt, s ezt is csak írói tradícióból említem, hogy a múltjából is mondjak valamit.

— Hogy vagy Béla? — kérdeztem, sűrűn inkább, mint szólván.

— Nagyon jól.

A válasza kissé fölneszeltem, mert mintha azt hallottam volna, hogy nemrégiben súlyos beteg feküdt. De nem faggattam, már csak azért sem, mert a lelkész haladt el mellettünk, rovátkolt és szélből felpuffasztott fekete köpenyében. Gondoltam, hogy most már elkezdődik a szertartás. Vártam is egy ideig erre, de nem hallatszott ki semmi a ravatalozóból.

Még megemléntem Béláról, hogy az áttelepülés után eleinte kordélyos szeretett volna lenni. Vett is egy fogatot és elkezdte a sóder fuvarozását az építkezésekhez. De csakhamar államosították és szakmát és így új pályát választott: csapos lett. Nehéz sora lehet Bélának... akoriban sokat gondoltam rá, mert nyomasztó emlékeim voltak e foglalkozásról, a tömött, füstös kocsmákról, részegkről és

a rossz lámpák alatt arcuk verjékét ingük vállába törő csapos legényekről. De hát nemigen találkoztunk, s így fölszívódott az együttérzés bennem.

— Meddig voltál csapos. Béla? — sűrűn feléje fordultam.

— Tíz évig.

Hallhatóan fölszisszentem: — Tíz év! S hogy bírtad ezt a nehéz munkát?

— Remekül! Hej! Most is ott volnék, ha az orvos engedné. Visszergyulladásom volt ugyanis, s ennek nem jó az állá foglalkozás. Csak annyit mondhatok, hogy nagyszerűen éreztem ott magamat! — Közelhajolt a fülemhez, s úgy sügta: — Mennyi kedves embert ismertem meg ott!

Kiderült, hogy egy bizonyos szélirány kellett ahhoz, hogy megtudjunk valamit, mi folyik a ravatalozóban. A lelkész hangja szivárgott át éppen:

... mert tudjuk, hogy e mi földi sátorházunk elbomol, épületünk van Istentől, nem kézzel csinált, örökkévaló házunk a mennyben. Azért is sóhajtozunk ebben, óhajtván felöltözni erre a mi mennyi hajlékunkra. Ha ugyan felöltözött is meztelennek nem találhatunk. Mert, akik e sátorban vagyunk, sóhajtozunk megterhelten, mivel hogy nem kívánunk levetkőztetni, hanem felöltöztetni, hogy ami halandó, elnyelje azt az élet. Azért mivelhogy mindenkor bizunk és tudjuk, hogy e testben lakván távol vagyunk az Úrtól. Bizodalunk pedig van, azért inkább szeretnénk kiköltözni e testből és elköltözni az Úrhoz.”

A szélirány változott. Csend lett. Kérdeztem:

— Hol dolgozott most?

Elmondta. Sűrűn, s kicsit összefüggéstelenül, de annyi kiderült, hogy valami bányaelőadó vállalatnál van, ahol kocikat igazít, mármint hogy melyik hová menjen. — Te! — mondja —, ez olyan jó munka! Nem is tudod elképzelni! Elmondhatom, hogy rátaláltam. Az a sok ember! Jön-megy mindenki körülöttem. Az a sok kocsi. Mennek a bányákhoz. Tudod, mi látjuk el a bányákat mindenféle felszereléssel. Nagyon érdekes dolog. Élet van körülöttem!

S mikor megkérdezem, milyen messze van a munkahelye, így válaszol: — Másfél órára csak! Majdnem a telepig visz a busz. Nagyszerű ez barátom! Felülök a Rákóczi úton, átszálok Kőbánya végén, átmegyek a temetőn, s már ott is vagyok!

Nagy, magas ember ez a Béla. S most hirtelen úgy éreztem, hogy először nézek igazán az arcába. Régen, azt hittem, hogy olyan cigányprímás-derű és megelégedettség az, ami átűt az arcán. De ahogy idáig jutottunk a beszédben, elálltam az osztályozástól, s egyre kíváncsiabb lettem.

A lelkész hangja a szelek szárnyán újra hozzánk érkezett. „Mi mindent nem próbál az ész, hogy az élet Isteni oldalát saját határai közé hozza le, hogy nyelvet, fogalmakat teremtsen a meghatározhatatlannal, az ismert fogalmak fölötti világ érzékelésére. Igen, de az ész ma már akkor is áthatolhatatlan fal elé kerül, ha földi rendszerével földi jelenségeket akar megmagyarázni. Hogy tudna hát Isten országaról számot adni?”

Csend. Ismét Béla kezd: — Ez nem úgy van ám, mint annyi más vállalatnál! Itt remek emberek vannak! De mennyi! Hívd el, ha mondom: nem tudnak hová tenni. A sofőrök

LEITER JAKAB ÉS TÁRSAI

Hiába mondja a magyar közmondás, hogy „aki nem tud arabusul, ne beszéljen arabusul” — mindig akadnak vállalkozó szellemek, akik alapos nyelvtudás nélkül is vállalkoznak idegen nyelvű művek fordítására. Nem sokkal több, mint száz éve valaki (borítsunk fátyolt a nevére!) egyszer a Jakob's Leiter (Jakob letrája) kifejezést Leiter Jakabnak fordította, s azóta az ilyen fordítási szarvashibákat leiterjakabnak hívják. A leiterjakab kiírhatatlan. Aki figyelemmel olvas, szinte naponta szedhet össze egy csokorralót a leiterjakabokból, amelyek sokszor bosszantják, legtöbbször pedig megnevettetik az embert.

Egy pszichoanalízissal foglalkozó könyv magyar fordításában Goethe Faust-ja Goethe ökleként szerepelt. A fordító aligha olvashatta Goethe remekművét.

Egyik nagy napilapunk közgazdasági rovatában Big Five címmel a legnagyobb hat angol bank pénzügyi eredményeiről számolt be. Csak az volt a hiba, hogy five nem hatot, hanem ötöt jelent.

A Pester Lloydban jelent meg, ugyancsak a harmincas évek végén a következő beszámoló: „Annahme einer Verordnung über die Valutenschie bungen durch den Ministerrat.” Hát ami azt illeti, arról suttogtak ugyan, hogy egyes miniszterek valutabilással is foglalkoznak, de az egész minisztertanács?...

A Toll, Zsolt Béla folyóirata a kor egyik legjobb esszéistájától közölt cikket, amely Hatvany Lajos irodalmi érdemeit méltatta, s amelynek Hatvany Lajos aligha örült. Volt benne ugyanis egy mondat, amely így hangzott: „Szerecsés keze van, mert ahova nyúl, ott aranyerre bukkan.” A járattan olvasó ezek után joggal gondolhatta, hogy Hatvany Lajos orvos volt — és nem író.

Igen sok „baki” akkor születik, amikor az író teljesen az emlékeztetőre bízta magát, amely bizony nem egyszer cserbenhagyja az embert. Karinthy Frigyes egyike volt a legműveltebb magyar íróknak, memóriája is félelmetes volt, mégis ezt írta egyik cikkében:

„Arról van szó, hogy mikor Szondy Eger várát védte a töröktől...” Hát bizony Egert nem Szondy, hanem Dobó védte.

Nem véletlenül, hanem elbocsátott újságírók szándékos tréfájaként jelent meg a Szegedi Napló 1932. június 9-i számában a következő híradás: „A szegedi egyetem tanárai ma adják át a polgármesternek Mussolini mellszobrát, amelyet M. Angelo, a kiváló olasz szobrász készített. A szobrot abból az alkalomból nyújtják át, hogy a város a múlt hónapban, mint emlékeztetés, szíves vendégszeretettel fogadta Cavour olasz tudóst, volt miniszterelnököt. Ebből az alkalomból a neves publicista, O. I. Cerro szerkesztésében Rómában megjelenő Acta Diurna című lap közli a fogadalmi templom képét stb...”

A kaján újságírók igen jól ismerhették volt szerkesztőjük tájékozatlanságát és felületességét, aki a képtelen hírt, amely tele volt anakronizmusokkal, tényleg közölte. Michel Angelo, aki 1564-ben halt meg, nem készíthetett szobrot az olaszok hírhedt Duce-járól, aki 1883-ban született, s Cavour nem járhatott 1932-ben Szegeden, hiszen 1861-ben már halott volt. Cicerót pedig mindhárom személytől évszázadok választják el, s az Acta Diurna aligha közölte a szegedi templom fényképét, mert ebben az időben (Julius Caesar idején) Szeged még mint város nem létezett. A (szándékos) baklövészek ekkorra halmaza párját ritkítja a magyar sajtó történetében.

A leiterjakabok, s egyéb újságírói baklövészek gyűjtését és közreadását Agai Adolf honosította meg a Borsszem Jankó hasábjain, de olyan gazdag anyag állott állandóan a rendelkezésére, hogy külön rovatot kellett nyitnia az elírásoknak (bakiknak), a fordítási csodabogaroknak, a sajtóhibáknak, s a katedrai álbölcsességeknek. A lap sikerének kivívásában ezeknek az írásoknak igen nagy volt a szerepe. Napjainkban a Ludas Matyi tesz közzé időről időre egy-egy csokorralót, olvasóinak őszinte derűltségére, bizonyítékul annak, hogy a leiterjakab tényleg halhatatlan.

Galambos Ferenc